

INTELECTUALI ROMÂNI DIN DOBROGEA ÎNAINTE DE 1878

STUDIU STATISTIC

GH. DUMITRAȘCU

Pentru popoarele din centrul și sud-estul Europei, aflate sub stăpânirea unor imperii, din ce în ce mai anacronice, secolul al XVIII-lea, și mai ales următorul, reprezintă perioada renașterii și afirmării naționale pe toate planurile, dar, vizînd, mai direct sau mai discret, cum s-a putut, formarea sau întregirea de state naționale. La baza acestei afirmări a stat dezvoltarea economiei capitaliste și, corolar ei, a burgheziei naționale, dar și ridicarea generală spre cultură, *conștientizarea maselor*, acelea prin care națiunea se putea afirma, pînă la împlinirea destinului său.

Procesul îndelungat și plin de dificultăți al înființării învățămîntului național, presei și literaturii naționale, organizării cultural-politice, întărirea conștiinței naționale a fost, în primul rînd, opera intelectualității patriote¹. În acele condiții, rolul intelectualității în lumea statului, mai ales, era enorm. Preotul, învățătorul — de nu erau și una și alta în același timp — erau, în fapt, conducătorii spirituali ai comunității naționale.

¹ În aceeași idee, vezi și insistența istoriografiei bulgare, privind în mare măsură, partea de Românie din dreapta Dunării: V. Tonev, *Dobrudja prez vâz-rajddaneto (Kultura život, țarkovno-naționalni borbi, revoliuționni dvijenie)*, Varna, Dărjavno Izdatelstvo, 1973; Raina Kneaghina (*Avtobiografia, dokumenti i materialii*), Izdatelstvo Nauka, Sofia, 1976; *Dobrudja, etnografschi, folklorni i ezicovi proucivanja*, Izdatelstvo na Bălgarskata Akademia na naukite, Sofia, 1974; *Documents and materials on the history of the Bulgarian People*, Bulgarian Academy, Institute of History, Sofia, 1969; Z. Ghenov, I. Lalov, *Bălgarskoto opilcenie 1877—1878*, Izdatelstvo Septemvrii, Sofia, 1977; *Balkanski kulturni vzaimo-otnošenje*, Izdatelstvo na Bălgarskata Akademia na naukite, Sofia, 1980; I. Dujcev, V. Velkov, I. Mitev, L. Panaiotov, *Histoire de la Bulgarie des origines à nos jours*, Edition Horvath, Paris, (1977), p. 267—295.

*

În lucrarea de față, de un fel deosebit — și care se încadrează pe linia unor mai vechi preocupări² — ne-am propus să ilustrăm, cu date concrete, această prezență a intelectualității românești dintre Dunăre și Marea Neagră, actualele județe Tulcea și Constanța, pînă la integrarea acestui teritoriu etnic românesc, istoric românesc, la Țară, în noiembrie 1878.

Situația apare firesc: Dobrogea, spațiu al etnogenezei românești, aflată sub stăpînirea otomană³ din cursul secolului al XV-lea, a cunoscut ca permanentă, etnia românească autohtonă, afirmarea ei pe planul tuturor ocupațiilor productive, legăturile continue și multiple cu întreaga românitățe, atracția ei într-o politică națională largă. Cultura românească în Dobrogea a potențat această integrare în marea mișcare națională a românilor care a dus la formarea statului național român, în care reunirea Dobrogei, după Războiul de Independență, în 1878, e o treaptă.

M-am oprit, în primul rînd, la prezența nominală, cantitativă și, unde s-a putut, și la aceea ținînd de calitatea oamenilor la care m-am referit⁴.

Această lucrare n-ar fi fost posibilă fără cercetările de mare valoare ale mai multor istorici, pe care cu nedrepte omisiuni (neintenționate) îi amintesc aici, dar, ale căror cărți, studii și articole le voi cita, cu recunoștință, în continuare: Nicolae Iorga, Nifon Bălășescu, Ion Ionescu de la Brad, Constantin C. Giurescu, Ioan N. Roman, Tudor Mateescu, Victor Slăvescu, Constantin Cioroiu, Aurel Mocanu, Alexandru P. Arbore, Ioan Georgescu, Constantin Brătescu, Sandu Carp, George Ilioniu, Dumitru Șandru, Petre P. Panaitescu și alții.

*

Prima problemă care se cere definită în acest context este însăși *noțiunea de intelectual*. După o definiție mai veche, intelectualul este „o persoană care posedă o pregătire culturală temeinică

² Gh. Dumitrașcu, *Rolul intelectualității românești din Dobrogea în reunirea acestei străvechi provincii autohtone cu patria-mamă (1878)*, în „Crisia”, X, 1980, p. 155—162; I. Bitoleanu, Gh. Dumitrașcu, *Die Rumänen aus der Dobrogea und Bekundungen ihres nationalen Bewusstseins zu Beginn des modernen Zeitalters*, în „Rumänien — Blätter der Geschichte”, III, nr/ 1, 1978, p. 162—191; Gh. Dumitrașcu, *Contribuții la problema vechimii unor școli românești din Dobrogea, înainte de 1878*, în *Insemnări didactice. Culegere de studii și articole metodico-științifice de istorie*, Inspectoratul școlar, Constanța, 1982, p. 41—45; Idem, *Iconografia despre românii din Dobrogea înainte de 1878*, în „Revista muzeelor și monumentelor. Muzeu”, XXI, nr. 10, 1984, p. 28—35.

³ Vezi sinteza valoroasă a lui T. Mateescu, *Permanența și continuitatea românilor în Dobrogea*, D.G.A.S., București, 1979; mai nou, vezi Gh. Dumitrașcu, St. Lascu, *Dobrogea în timpul stăpînirii otomane*, în „Studii și articole de istorie”, LI—LII, 1985, p. 18—31.

⁴ Lucrarea citată a lui V. Tonev oferă o asemenea listă ca anexă; ea privește pe învâțătorii bulgari din Dobrogea pînă la 1878.

și lucrează în domeniul artei, științei, tehnicii etc.“⁵. Termenul e mai aproape de definiția pe care o acceptăm pentru acum 100—200 de ani; vreau să spun că, pentru secolele XVIII—XIX, mi-am permis să lărgesc puțin noțiunea, cuprinderea, așa, că, în cele ce urmează va fi vorba de oameni ai bisericii, preoți, călugări-învățători, „dascăli“, învățători, profesori de formație, cîntăreți bisericești, funcționari, diverși copişti și „logofeți“⁶. I-am inclus între intelectuali și pe călugării care, oricum, îi găsesc practicînd — citind, deci — sau învățîndu-i pe copiii sătenilor în școli improvizate sau itinerante; mi-am permis să-i amintesc și pe cei cîțiva ciobani ardeleni care făceau pe învățătorii în diverse sate dobrogene⁷.

Lista pe care o propunem cuprinde un număr minim de intelectuali ai românilor din Dobrogea, numai pe aceia ale căror nume și ocupații le cunoaștem; pentru *fiecare dintre nume* oferim izvoarele la *nota* ce corespunde numărului de ordine al persoanei respective.

Este mai presus de orice bănuială, prin urmare, că numărul acestor fruntași intelectuali ai românilor dobrogeni este mai mare decît lista pe care am întocmit-o; noi nu am luat în considerare, deci, decît pe aceia ale căror nume și „adrese“ le cunoaștem.

În această listă n-au cum să figureze *soții (preoții)* ai numeroaselor „persvitere“ pe care le întîlnim în listele de donații de la Alibei-chioi⁸. Nu cunoaștem — și deci n-am trecut aici — numele preoților pe care dările de seamă ale autorităților române din primele zile ale instalării lor îi găsesc acolo, la sate, făcînd chiar specificația că „localitatea are biserica ortodoxă, un (sau doi) preoți“⁹. Dintre copiii unei școli, condusă de Petre Mihail și Costache Petrescu, mai totdeauna peste 80, în fiecare clasă erau și fii de preoți, fără să știm — în stadiul actual al cercetărilor — numele lor exact și unde își aveau parohia¹⁰. N-am trecut aici decît pe cîțiva dintre cei 37 de membri ai „Societății române de cultură și limbă“ din Dobrogea, înființată de Costache Petrescu la 1870¹¹. Știm sigur că imensa lor majoritate erau intelectuali; nu știm ce anume profesau și unde anume. Oricum, pentru această Societate s-au tipărit 1 000 de

⁵ Dicționarul limbii române moderne, Ed. Acad. R.P.R., București, 1959, p. 389.

⁶ Atît de competentul T. Mateescu a atras atenția cel dintîi asupra ideii că „logofătul“ din Dobrogea este, de fapt, „scriitor“ de acte și jalbe.

⁷ Numărul acestora este foarte mic.

⁸ N. Iorga, *Documente. O condică de pomeni dobrogeană în 1859*, în *Revista istorică*, XI, nr. 7—9, 1925, p. 204—216.

⁹ Arhiva Istorică Centrală, *Fond M.A.I., Administrativ*, dos. 224/1878, f. 8—12; dos. 225/1878, f. 1—2.

¹⁰ I. N. Roman, *Pagini din istoria culturii românești din Dobrogea înainte de 1877*, în *Analele Dobrogei*, I, nr. 3, 1920, p. 372—374; C. Sandu, *Promovarea culturii românești în Dobrogea nouă*, 1926, p. 42; P. P. Panaitescu, *Originea populației din Dobrogea nouă*, București, 1940, p. 20.

¹¹ I. N. Roman, *op. cit.*, p. 376.

diplome. Nu știm, iarăși, pe „scriitorii“, „Starostiei“ mocanilor de la Hirșova, despre care amintește, la 1850, Ion Ionescu de la Brad¹². Nu știm, tot așa, numele preotului din Hirșova, care la 1864, dădea dovadă unui fugar din Țara Românească¹³ și nici pe învățătorii pe care Ștefan Fălcoianu îi întâlnea funcționând în octombrie 1878 la Cochirleni și Hirșova¹⁴. Și documentele administrației noastre găsesc — numai pentru plasa Tulcea — funcționând școala de la Pecineaga, fără a ne da numele învățătorului¹⁵. Nu știm nici numele dascălului de la Cernavodă, care-i învață pe copii carte în locul lui Dimitrie Chirescu, căci acesta avea de multe ori treburi cu biserica¹⁶. Nu cunoaștem, de asemenea, numele preotului de la Calica, ridicat în cin de arhiepiscopul de Tulcea, și nici al preotului de la Ostrov, care se semnează ca preot la 1869¹⁷. Aflăm, dintr-un alt document, despre moartea preotesii din Niulițel; cine era, oare, soțul răposatei? ¹⁸ Din altă parte, aflăm o însemnare pe o carte de cult făcută „de mine păcătosul“, la 1842, la Mănăstirea Cocoșu¹⁹⁻²⁰; nu știm nici cine era „păcătosul“ smerit etc.

Așadar, lucrarea de față are scopul precis de a propune o analiză cantitativă mai întâi — calitativă, dacă vom căuta să o extindem — a situației intelectualilor români din Dobrogea pînă la 1878.

Nu vrem să se creeze cîtuși de puțin impresia — care ar fi cu totul eronată — că acești intelectuali ar forma, de fapt, singurul stat-major al românilor dobrogeni în lupta pentru afirmarea națională²⁰; dacă ne va îngădui timpul, vom propune și o altă listă de fruntași ai românilor din rîndul altor categorii sociale și profesionale. Cercetarea fiindu-se într-un stadiu destul de avansat, întrevădem, deja, o interesantă similitudine cu situația din Ardeal, unde clerul lasă, în jurul lui 1848 sau nu mult după, conducerea luptei naționale în mîna laicilor²¹). Ar fi un element privind desfășurarea identică sau asemănătoare a luptei românilor pe temei național în toate ținuturile românești aflate sub diferite stăpîniri străine.

¹² V. Slăvescu, *Correspondența dintre Ion Ionescu de la Brad și Ion Ghica. 1846—1874*, București, 1943, p. 57—58; 63—69.

¹³ T. Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei (1830—1877)*, București, 1975, p. 259.

¹⁴ Biblioteca Academiei R.S.R., *Manuscrise. Arhiva D. A. Sturdza*, XVI. Varia. doc. 150, f. 19.

¹⁵ Arhiva Istorică Centrală, *loc. cit.*, inv. 318/comunal, dos. 49/1879, f. 5.

¹⁶ V. Helgiu, *Școala românească dobrogeană de la înființare pînă la 1938*, Tip. „Albania“, Constanța, 1938, p. 62—63.

¹⁷ C. Cioroiu, A. Mocanu, *Cartea românească în Dobrogea înainte de 1877*, Biblioteca județeană, Constanța, 1978, p. 60.

¹⁸ T. Mateescu, *op. cit.*, doc. 62, p. 94.

¹⁹ C. Cioroiu, A. Mocanu, *op. cit.*, p. 77.

²⁰ I. Bitoleanu, Gh. Dumitrașcu, *Dobrogea în corespondența lui Nicolae Bălcescu din 1850, în Studii și cercetări dobrogene*, Constanța, 1971.

²¹ K. Hitchins, *Cultură și naționalitate în Transilvania*, Editura Dacia, Cluj, 1972; *Unitatea națională a românilor în epoca modernă 1821—1918*, Editura Academiei R.S.R., București, 1985.

LISTA SIGLELOR FOLOSITE *

MOTIVAȚIE

Avînd în vedere că o parte importantă a informației o datorez citorva fonduri de arhivă, culegeri de documente și studii, mi-am permis să folosesc la note, sigle, modalitatea fiind mai comodă și mai economică.

I — Arhivele Statului Constanța, Fond Inspectorat cadastral.

II — Arhivele Statului Tulcea, Fond Prefectură.

III — Arhiva Bisericii „Sf. Nicolae” din Tulcea **.

IV — Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei (1830—1877)* Direcția generală a Arhivelor Statului, București, 1975.

V — Constantin Cioroiu, Aurel Mocanu, *Cartea românească în Dobrogea înainte de 1877*, Biblioteca județeană Constanța, 1977.

VI — Nicolae Iorga, *O condică de pomeni dobrogeană în 1859*, în „Revista istorică”, 11, nr. 7—9 din 1925, p. 204—216.

VII — Victor Slăvescu, *Correspondența între Ion Ionescu de la Brad și Ion Ghica, 1846—1874*, București, 1943.

VIII — Mateescu Tudor, *Proiectul înființării unui schit românesc în Dobrogea la 1872*, „Glasul bisericii”, 33, nr. 3—4 din 1974, p. 315—318.

IX — Sandu Carp, *Promovarea culturii românești în Dobrogea nouă*, 1926.

X — Ioan N. Roman, *Pagini din istoria culturii românești în Dobrogea înainte de 1877*, „Analele Dobrogei”, 1, nr. 3 din 1920, p. 355—398.

XI — *Monastirile dobrogene* descrise de Arhimandritul Roman Sorescu starețul monastirii Cicoș-Saun din județul Tulcea, București, 1914.

XII — Vasile Helgiu, *Școala românească dobrogeană de la înființare pînă la 1938*, Constanța, 1938.

XIII — Ioan Georgescu, *Învățătorul public în Dobrogea în „Analele Dobrogei”*, 9, vol. I jubiliar, din 1929, p. 641—647.

* Cărțile, studiile, articolele le-am trecut în ordinea frecvenței lor în lucrare.

** Nu am studiat acest document. Mi l-au semnalat și pus la dispoziție, cu amabilitate, Constantin Cioroiu și Aurel Mocanu (o copie detaliată). Despre aceste documente vezi, pe scurt, Constantin Cioroiu, Aurel Mocanu, *Două documente dobrogene inedite* în Comunicări și referate de bibliologie, Biblioteca județeană Constanța, 1984, p. 433—441.

INTELECTUALI ROMÂNI ÎN DOBROGEA ÎNAINTE DE 1878

(Numele, ocupația sau funcția și anii petrecuți
în Dobrogea)

- 1 — ADAMESCU ANTON, Directorul Imprimeriei statului București, 1867 *).
- 2 — AGACHE, dascăl și învățător, Zebil, 1860—1867.
- 3 — ANCIU, preot și învățător-Seimenii Mari, înainte de 1877.
- 4 — CONSTANTIN ANDREI, director al școlii-Tulcea, 1872 *.
- 5 — ANGELESCU, preot, Viile (Beilic), 1873 *).
- 6 — GHEORGHE ANTENIE, preot, Girliciu, înainte de 1877.
- 7 — POPA ANTON, călugăr și învățător, Topalu, 1840—1843.
- 8 — APOSTOL, dascăl al Bisericii „Sf. Nicolae” Tulcea, 4 mai 1866—1872.
- 9 — ARSENIE, dascăl și învățător, Topalu, după 1843 — înainte de 1877.
- 10 — ATANASIE, mitropolit, Dirstor, Sf. sec. XVII-inc. sec. XVIII.
- 11 — BACIU, învățător, Seimenii Mari, înainte de 1877.
- 12 — BARBON NICOLAE, învățător, Rasova, după 1872.

Numărul de ordine este în același timp și numărul notei la care vom da bibliografia, sursa și alte detalii.

* Cel puțin de la...

¹ IV, doc. 246. Vezi și indicele, p. 305 ; X, p. 369.

² XIII, p. 642.

³ Venea din Transilvania XIII, p. 644.

⁴ Venea din Brăila. (*Situațiunea județului Tulcea*, 1899, p. 69—70) Virginia Dima, Aurel Munteanu, *Liceul Spiru C. Haret Tulcea (1883—1983)*, Ed. Sport Turism, București, 1983, p. 14 ; „Neamul românesc” din 27 mai 1918 ; Munteanu Aurel, *File din istoria învățămîntului public din județul Tulcea*, (I) în *Convorbiri didactice*, vol. II, Inspectoratul școlar Tulcea, 1973, p. 100 ; *Gazeta Transilvaniei* din 10/22 dec. 1878 ; „Pressa”, București, 11, nr. 258 din 23 nov. 1878, p. 1.

⁵ Gh. Dumitrașcu, *Din începuturile muzeografiei în Dobrogea* în *Revista muzeelor și monumentelor*. Muzeu, nr. 9 din 1977, p. 61. Cu facsimil dintr-o însemnare a preotului Angelescu din „1873, maiu 16” ; Z. Covacef, *Însemnări pe vechi cărți bisericesti aflate în patrimoniul Muzeului de istorie națională și arheologie din Constanța*, în *Comunicări de istoria Dobrogei*, Muzeul de istorie națională și arheologie Constanța, 1980, p. 95.

⁶ I, dosar 95/1880—1887.

⁷ Culea Apostol, *Cît trebuie să știe oricine despre Dobrogea*, București, 1928, p. 113 sub numele de „dascălul Popa” ; XIII, p. 645.

⁸ II — Registrul Bisericii „Sf. Nicolae” (În același dosar mai e și un registru al bisericii din Beștepe pe anii 1871—1893).

⁹ XIII, p. 645.

¹⁰ *Istoria învățămîntului din România*, vol. I, Ed. Didactică și pedagogică, București, 1983, p. 257.

¹¹ Venea din Transilvania, XIII, p. 644.

¹² Venea după Dimitrie Chirescu, XIII, p. 645.

- 13 — BĂLAŞESCU NIFON, învăţător, inspector al şcolilor româneşti din dreapta Dunării, Măcin şi Tulcea, 1869—1880.
- 14 — BOICIU NICOLAE, învăţător, înainte de 1877.
- 15 — VASILE BORĂNESCU, dascăl şi învăţător, 1864—1868, 1872—1874.
- 15 — GAVRILĂ BRĂNESCU, dascăl şi învăţător, 1850—1856.
- 17 — PETRE BOZIANU (DROZIANU), profesor şi prim cîntăreţ, 1874—1875.
- 18 — BRĂTEANU, funcţionar la Consulatul austriac Constanţa, 1850*.
- 19 — ION BRUDIU, învăţător, Garvăn, 1861*.
- 20 — BULUC, preot, Taiţa, mult înainte de 1887.
- 21 — IOAN BUZDUGAN, învăţător, Grindu (Pisica), 1860*.
- 22 — IOSIF CANDILANAFTU, dascăl, Biserica „Sf. Nicolae“ Tulcea, 1866—1870.
- 23 — SANDU CANDILANAFTU, dascăl Biserica „Sf. Nicolae“ Tulcea, 1870—1872.
- 24 — 26 — SAVA, NECULAI, IONAS CANDILANAFTU, dascăli Biserica „Sf. Nicolae“ Tulcea, 1872.
- 27 — GEORGE CARAGEA, profesor şi director al şcolii Tulcea, 1850*.
- 28 — CARDAŞ ENACHE, pictor (profesor ?), Tulcea, înainte de 1877.

* Cel puţin de la...

¹³ Vezi „Telegraphul“, 7, nr. 1671 din 6 nov. 1877; „Biserica şi şcoala“ din Arad, sfîrşitul anului 1877; „Cărţile săteanului român“, Cluj-Gherla, 1877—1878; „România liberă“ 1, nr. 48 — şi altele — din iulie 1877; Cornelia Mihalcea şi Gheorghe Mihalcea, *Nifon Bălăşescu, ctitor de şcoli şi dascăl în Dobrogea în Convorbiri didactice*, IV, Inspectoratul şcolar Tulcea, 1975, p. 223—228; Vasile Maciu, *Periegeza profesorului Nicolae Bălăşescu la românii din Dobrogea în Memoriile secţiei de ştiinţe istorice*, seria IV, tom. I, 1975—1976, Ed. Acad. R.S.R., Bucureşti, 1978, p. 63—70.

¹⁴ IX, p. 56.

¹⁵ Din Buzău. IX, p. 57—58; XIII, p. 646.

¹⁶ Din Cimpina, *ibidem*.

¹⁷ Cordescu Mihail Virgiliu, *Istoricul şcoalelor române din Turcia, Sofia şi Turtucaia din Bulgaria şi al seminariilor de limbă română din Lipsca, Viena şi Berlin*, Bucureşti, 1906, p. 402; XII, p. 48.

¹⁸ VII, p. 53.

¹⁹ Munteanu Aurel, *op. cit.*, p. 120.

²⁰ Caesar Calenic, *Monografia satului Nifon în Convorbiri didactice* II, Inspectoratul şcolar Tulcea, 1973, p. 76.

²¹ Din Salonic. XIII, p. 612.

²² III, p. 26 şi urm.

²³ *Ibidem*.

^{24—26} *Ibidem*.

²⁷ Aurel Munteanu, *op. cit.*, p. 120.

²⁸ T. Voicu, B. Cotovu, P. Constantinescu, *Monografia oraşului Tulcea. Trecutul, prezentul şi viitorul său*, Constanţa, 1928, p. 69. Vezi şi Virginia Dima, Aurel Munteanu, *op. cit.*, p. 23.

- 29 — ARISTOTEL CĂLINESCU, elev, Liceul Matei Basarab București, 1871 (clasa a V-a).
- 30 — ION CĂRUȚĂMÎNDRĂ, preot, Beștepe, 1829 *.
- 31 — CHICAN, dascăl-învățător, Ostrov (de Tulcea), 1855—1860.
- 32 — GHIRA DELI IORGA, învățător și primar, Rasova, pe la 1850—1858
- 33 — DIMITRIE CHIRESCU, învățător, preot, „anagnostu“, întemeietor al școli din Vlăhi, Dunăreni (Mirleanu), Inspector al școlilor din jurul Cernavodei, învățător la Rasova și Cernavodă, preot la Cernavoda, Rasova, 1858—1874, Cernavoda 1874—1890.
- 34 — CHIRIȚA GHEORGHE DOMUSCIU DÎRSTOREANU, din Dobrogea, copist Mănăstirea Radu Vodă București, sec. XVIII.
- 35 — CHIRU NICOLAE, duhovnic (preot) Pecineaga (de Tulcea), 1867 *.
- 36 — CONSTANTIN, preot, Bugeac, 1874 *.
- 37 — CONSTANTIN, dascăl Biserica „Sf. Nicolae“ Tulcea, — 4 mai 1865 — 16 aug. 1867.
- 38 — ȘTEFAN CONSTANTINESCU, preot-învățător, Zebil 1869—1875, Sabangia — după 1875.
- 39 — CORNEA, dascăl, Școala de cîntăreți și preoți Dăieni, 1866 *.
- 40 — COSTESCU, învățător, Tulcea, cam după 1870.
- 41 — ION CRĂCANĂ, călugăr, Taița, înainte de 1877.
- 42 — ION CREȚULESCU, profesor, 1871—1872.

* Cel puțin de la...

²⁹ X, p. 31 (broșură).

³⁰ Al. P. Arbore, *Sicia transdunăreană după Th. Condratovici* în *Analele Dobrogei*, 16, 1935, p. 51.

³¹ XII, p. 63—64.

³² Ioan M. Păunescu, *Un colț dobrogean, Schiță monografică*, Constanța, 1945, p. 105.

³³ D. Nițescu, *Școala românească în Dobrogea pînă la 1877* în *Lamura* 9, nr. 6 din 1928; *Arh. Centrală de Stat*, fond MAI/comunal, dosar 224/1877, fila 7; *Arhiepiscopia Dunării și a Tomisului de Jos, în trecut și astăzi*, Galați, Editura Arhiepiscopiei, 1981, p. 139—143; V, p. 33—34; XII, p. 61.

³⁴ Mateescu Tudor, *Din legăturile culturale ale Dobrogei cu Țara Românească în secolul al XVIII-lea* în *Biserica Ortodoxă Română*, 93, nr. 9—10 din 1975, p. 1727; Mateescu Tudor, *Permanența și continuitatea românilor în Dobrogea*, Direcția generală a Arhivelor Statului, 1979, p. 94.

³⁵ V, p. 88—90.

³⁶ X, p. 392 sau broșură, p. 38.

³⁷ III, p. 26 și urm.

³⁸ XIII, p. 642.

³⁹ *Arhiepiscopia Tomisului și a Dunării de Jos...*, p. 27 și 42.

⁴⁰ Seminarist, „institutor și dirijor“ al corului școlii românești; I. Teodorescu, *Conferință asupra Dobrogei. Din trecutul Dobrogei*, București, 1897; „Neamul românesc“ din 27 mai 1918; Virginia Dima, Aurel Munteanu, *op. cit.*, p. 14.

⁴¹ Caesar Calenic, *op. cit.*, p. 76.

⁴² XIII, p. 646.

- 43 — DOSOFTEI CRIHANA, călugăr, preot, arhimandrit, călugăr la Celic Dere prin 1846, superior al schitului Taița — după 1846, preot la Sulina 1861—1868, preot? la Satu Nou (de Deltă) C. A. Rosetti.
- 44 — DAMASCHIN, mocan-învățător, Niculițel, înainte de 1877.
- 45 — DANIIL, preot, 1865*.
- 46 — DANIIL, călugăr. Între întemeietorii Mănăstirii Cocoș — 1833, stareț după 1860.
- 47 — DANAILĂ, călugăr, dascăl la „Sf. Nicolae“ Tulcea, 1869.
- 48 — NICOLAE DELIGHIOZ, învățător, Sarinasuf, 1867.
- 49 — DESPINA PETRE MIHAIL (fiica lui) învățătoare, 1859—1861.
- 50 — POPA DIMA, învățător Topalu, după 1843.
- 51 — GHEORGHE DIMA, dascăl, Băneasa (Parachioi), 1865*.
- 52 — DIMITRIE DIACUL, diacon, Pecineaga (de Tulcea), 1867*.
- 53 — DIMITRIE PRIOT, preot, Garvăn, 1872*.
- 54 — DIMITRIE DOBRE, preot, Cochirleni, înainte de 1877.
- 55 — DINU, logofăt, Oltina (de Constanța), înainte de 1877.
- 56 — DOBRESCU, preot, Cochirleni, 1874*.
- 57 — DRĂGNEA, preot, 1876.
- 58 — DRĂGAN SIN POPA RUSE, logofăt, Garvăn, 1839.
- 59 — POPA DRĂGAN, preot, Almalău, 1878*.
- 60 — DRĂGAN NICULA, cîntăreț, Cerna, înainte de 1877.
- 61 — DRĂGHICI, învățător, Greci, 1870*.

* Cel puțin de la...

⁴³ II, dosar 893/1939 f. 32; V, p. 101—102; Roman Sorescu, *op. cit.*, p. 23, 103; Tudor Mateescu, *Un așezământ monahal moldovenesc în Dobrogea — Mănăstirea Taița*, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, 49, nr. 1—2, din 1973, p. 121—125.

⁴⁴ XII, p. 64.

⁴⁵ Între eforii bisericii, „Dobrogea Jună“ din 18 aug. 1940.

⁴⁶ Roman Sorescu, *op. cit.*, p. 23, 104.

⁴⁷ III, f. 26 și urm.

⁴⁸ II, dosar 893/1939, f. 90.

⁴⁹ IX, p. 38—39. În general nu se acceptă un „interegn“ Despina, între Petrea Mihail și fiul său, Costache Petrescu.

⁵⁰ XIII, p. 645.

⁵¹ V, p. 31.

⁵² *Idem*, p. 88—90.

⁵³ VIII, p. 317.

⁵⁴ I, dosar 51/1884—1890.

⁵⁵ V, p. 102.

⁵⁶ D. Nițescu, *op. cit.*, p. 159—163.

⁵⁷ Culea Apostol, *op. cit.*, p. 118.

⁵⁸ V, p. 50—51.

⁵⁹ P. P. Panaitescu, *Originea populației în Dobrogea nouă*, București, 1940, p. 40. Autorul precizează că Popa Drăgan e de neam bulgar dar, după mărturiile indignate ale unor istorici bulgari, contemporani evenimentelor, slujește românește și e cel mai aprins partizan al limbii române.

⁶⁰ G. Coatu, *Începutul școlii românești din comuna Cerna, județul Tulcea* în *Analele Dobrogei*, 9, vol. II, din 1928, p. 351.

⁶¹ XII, p. 64.

- 62 — DASCĂLUL DUMITRU, dascăl, Cochirleni, 1863 *.
 63 — DASCĂLUL DUMITRU, preot, Cerna, înainte de 1877 (?).
 64 — EFTIMIE, preot, Măcin, după 1834 — înainte de 1876.
 65 — ELEFTERIE, învățător, Seimenii mari — înainte de 1877.
 66 — ENCICA, preot, Dunăreni (Mârleanu) — înainte de 1877.
 67 — ENCIA, preot, Rasova, în jur de 1858 (?).
 68 — FILIP, preot-învățător, Nalbant, 1835—1852.
 69 — IOAN FILOTEIU (DASCĂLUL IONIȚA), învățător, Tulcea, martie 1867 *.
 70 — IOAN S. GĂLIU, preot, Mahmudia, 1871 *.
 71 — TEDOR GEORGESCU, „profesor“, Ostrov (de Constanța), 1867 *.
 72 — GHEDEON, călugăr-învățător, Cișla (de Tulcea), înainte de 1877.
 73 — PREOTUL GHEORGHE, preot, Ostrov (de Constanța), 1870 *.
 74 — GHEORGHE, dascăl-învățător, Seimenii mari — înainte de 1877.
 75 — GHEORGHE, dascăl-învățător, 1790—1802.
 76 — GHEORGHE, preot, Dunăreni (Mârleanu), înainte de 1877.
 77 — GHEORGHI, logofăt (?), Luncavița, 1 aprilie 1848.
 78 — GHEORGHIU MARIA, învățătoare, Tulcea, înainte de 1878.
 79 — GHERONTIE, călugăr. Între întemeietorii Mănăstirii Cocos, 1833.
 80 — GRECU GEORGE, dascăl la „Sf. Nicolae“, Tulcea, 1869—1871.
 81 — GRIGORE GOSEA, „institutor“, Ostrov (Constanța), 1873 *.

* Cel puțin de la...

⁶² V, p. 34—35.

⁶³ G. Coatu, *op. cit.*, p. 351.

⁶⁴ V, p. 86.

⁶⁵ Dobrogean, de origine. XIII, p. 644.

⁶⁶ IV, doc. 277, p. 297.

⁶⁷ Tradiția familiei Chirescu. Informație de la generalul în rezervă Dimitrie Dimitrie Chirescu, fiul lui Dimitrie Chirescu. Dar ca ciobăgiu al satului Rasova, IV, doc. 99 și 100.

⁶⁸ *Arhiepiscopia Tomisului și a Dunării de Jos*, p. 42; V. Ursăcescu, *Monografia comunei Nalbant*, 1910, p. 56.

⁶⁹ Virginia Dima, Aurel Munteanu, *op. cit.*, p. 14, „Neamul românesc“ din 27 mai 1918.

⁷⁰ V, p. 84—85.

⁷¹ *Idem*, p. 60.

⁷² XIII, p. 642.

⁷³ X, broșură, p. 20. Membru al Societății de cultură.

⁷⁴ XIII, p. 644.

⁷⁵ Din Oltenia. IX, p. 57—58.

⁷⁶ I se recunoaște tapiul de proprietar funciar din timpul Imperiului Otoman I, dosar 134/1880—1887.

⁷⁷ V, p. 83.

⁷⁸ Și cu un document inedit. Virginia Dima, Aurel Munteanu, *op. cit.*, p. 14; IX, p. 18.

⁷⁹ Transilvănean, călugăr la Muntele Athos. Roman Sorescu, *op. cit.*, *passim*.

⁸⁰ III, fila 26 și urm.

⁸¹ X, p. 337.

- 82 — GRIGORE, mitropolit, pe la 1873.
 83 — GEORGE GRIGORESCU, preot, Greci, 1874 *.
 84 — CERCEL HAGINEACA, învățător, Oltina, înainte de 1877.
 85 — HRISTEA A LIXANDRI, „scriitor“, 1850 *.
 86 — IACOV A DIACON, diacon (?), mănăstirea Celic, 1853.
 87 — POPA IANCU, preot, Niculițel, 1850 *.
 88 — ILIE DE LA CERNAVODĂ, tipograf la Rîmnic, 1726 *.
 89 — PĂRINTELE ILIE, preot, Cataloi, înainte de 1859.
 90 — POPA ILIE, preot, Topalu, 1853 *.
 91 — POPA IOAN, preot, Viile (Beilic), 1873 *.
 92 — IOAN, dascăl-învățător, Cernavodă, 1765 *.
 93 — POPA IOAN, preot, Rasova, înainte de 1868.
 95 — IOAN, preot, Somova, 1873 *.
 94 — POPA IOAN, preot, Cochirleni, 1852 *.
 96 — IOAN, dascăl-învățător, Văcăreni (și Garvăn?), 1843.
 97 — IOAN DIN MACIN, dascăl-cîntăreț, Măcin 1834 — înainte 1867
 97 — IOAN DIN MACIN, dascăl-cîntăreț, Măcin 1834 — înainte de 1867 Niculițel, după 1868.
 98 — IOIL, călugăr. Ctitor al Taiței, înainte de 1856.
 99 — ION, preot în Carahasan, mult înainte de 1782.
 100 — ION, preot, Ostrov (de Tulcea), mort în 1855.
 101 — ION, dascăl, 1865.
 102 — IONESCU T, logofăt (?), Luncavița, 1871.
 103 — RADU IONESCU, preot, Fîntîna mare (Coium punar), — 1870.

* Cel puțin de la...

⁸² IV, doc. 261 și 262.

⁸³ V, p. 82.

⁸⁴ Poate fi fiul aceluia primar Agi Neagul din Oltina! XIII, p. 646; X, p. 389—390.

⁸⁵ IV, doc. 140.

⁸⁶ V, p. 73.

⁸⁷ VII, p. 104—105.

⁸⁸ *Bibliografia românească veche, 508—1830*, tom II, (1716—1808), p. 29.

⁸⁹ VI, p. 214.

⁹⁰ V, p. 62.

⁹¹ X, p. 390—392.

⁹² Tudor Mateescu, *Pricini ale românilor din Dobrogea judecate de organele judiciare ale Țării Românești (sec. al XVIII-lea)* în *Studii și materiale de istorie medie*, vol. IX, Ed. Acad. R.S.R., București, 1978, p. 128—129; *Istoria învățămîntului din România*, vol. I, p. 258.

⁹³ V, p. 61.

⁹⁴ *Idem*, p. 34—35.

⁹⁵ IV, doc. 261, Anexa.

⁹⁶ V, p. 92—96.

⁹⁷ XII, p. 86; El, sau un altul cu același nume — 1872; VIII, p. 315.

⁹⁸ VII, p. 101—103.

⁹⁹ V, p. 51, Carahasan, localitate dispărută.

¹⁰⁰ II, dosar 839/1939, f. 28.

¹⁰¹ Apostol D. Culea, *op. cit.*, p. 118.

¹⁰² Aurel Munteanu, *op. cit.*, p. 100.

¹⁰³ V, p. 83.

- 104 — IONIȚĂ dascăl, 17 oct. 1858 *.
- 105 — IONOFTON, monah, Chilia (?), 1873 *.
- 106 — VASILE MOȘ IORGA, învățător Rasova, înainte de 1850.
- 107 — IOSIF MOESIODACUL, profesor Cernavodă și București. La Cernavodă, după 1725.
- 108 — IROFTEL, călugăr-învățător — Taița, înainte de 1877.
- 109 — IOSIF, monah, Traian (Satu nou), 1859 *.
- 110 — IRIMIA, dascăl, Nalbant, 1854—1861.
- 111 — ISAC, călugăr-învățător, Garvăn, 1859 *.
- 112 — ISAILA, ierosimonah, Tulcea, 1859 *.
- 113 — IVANCEA, preot. Format la dreapta Dunării, 1836.
- 114 — IVANCV, preot, Gîrliciu, înainte de 1877.
- 115 — 116 — JIPA, logofătul, Biserica „Sf. Ilie” din Cernavodă, 1669.
- 117 — IACHINT, mitropolit de Vicina, prima jumătate a sec. al XV-lea.
- 118 — LAZAR, cîntăreț la „Sf. Nicolae”, Tulcea, 1867—1869.
- 119 — NICOLAE LĂCATUȘ, dascăl, 1867—1870.
- 120 — LILIPAN NICHIFOR, învățător, Ostrov (de Tulcea), 1874—1879.
- 121 — DIMITRIE LUCA, preot învățător la Tulcea, înainte de 1877.
- 122 — DIMITRIE MACHE, preot, Topalu, înainte de 1877.
- 123 — MARIN, preot, Măcin, după 1834 — înainte de 1876.
- 124 — ENIU MARINESCU, dascăl (învățător ?), Băneasa (Parachioi), 1868 *.
- 125 — POPA MARTIN, preot-învățător, Ostrov (de Tulcea), 1860—1871.

* Cel puțin de la...

¹⁰⁴ Mateescu Tudor, *Obiecte bisericești aduse în Dobrogea, de la stînga Dunării înainte de 1877*, Biserica Ortodoxă Română, 94, nr. 9—12 din 1976, p. 1039—1041.

¹⁰⁵ Vinde o carte bisericii din Mahmudia. V, p. 84—85.

¹⁰⁶ Ioan D. Păunescu, *op. cit.*, p. 105 ; V, p. 61.

¹⁰⁷ Nicolae Iorga, *O hartă a Țării Românești din 1870 și un geograf dobrogean*, *Analele Academiei Române. Seria II-a*, tom. XXXVII, *Memoriile Secției istorice*, București, 1914 ; Nicolae Iorga, *Iosif Moesiodac, geograful din Cernavoda*, *Arhiva Dobrogei*, 2, nr. 1, 1919, p. 6—8.

¹⁰⁸ Caesar Calenic, *op. cit.*, p. 75.

¹⁰⁹ VI, p. 213.

¹¹⁰ V. Ursăcescu, *op. cit.*, p. 56.

¹¹¹ Munteanu Aurel, *op. cit.*, p. 120.

¹¹² Roman Sorescu, *op. cit.*, p. 23.

¹¹³ IV, doc. 39.

¹¹⁴ I, dosar 95/1880—1887.

^{115—116} *De la Dunăre la Mare...*, p. 180.

¹¹⁷ Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, I, Ed. Științifică, București, 1974, p. 229.

¹¹⁸ III, p. 26 și urm.

¹¹⁹ XIII, p. 646. „Lamura”, 8, nr. 6 din 1927, p. 171 ; XII, p. 60.

¹²⁰ XII, p. 64.

¹²¹ „Pressa”, 11, nr. 249, din 11 nov. 1878.

¹²² I, dosar 202/1883—1888, fasc. 18.

¹²³ V, p. 34.

¹²⁴ *Idem*, p. 31.

¹²⁵ XII, p. 64.

- 126 — FLORU MAVRODINESCU, logofăt, Ostrov (de Constanța), 1846.
- 127 — MIERLAN NICOLAE, învățător, Dăieni, înainte de 1877.
- 128 — MIHAIL, logofăt, Ostrov (de Constanța), 1846.
- 129 — MIHAIL, preot, Rasova, ian. 1845.
- 130 — MIHAIL, dascăl (din 1780, preot), pînă la 1835.
- 131 — MILIAN G. (EMILIAN), președinte al Societății de cultură, 1874*.
- 132 — MIRON XENIA, învățătoare, 1874.
- 133 — MITU, dascăl și învățător, Cochirleni, 1874.
- 134 — MITUL, logofăt, Rasova, 1845*.
- 135 — DUMITRU MOLDOVEANU, învățător (sau logofăt) înainte de 1877.
- 136 — ION MOROIANU, învățător, Greci, după 1812.
- 137 — ION MOROIANU, învățător, Greci, după 1874, înainte de 1878.
- 138 — GRIGORE ST. MUSICĂ, învățător, Ostrov (de Constanța), 1873—1875.
- 139 — NECULAI, preot, Oltina, 1873*.
- 140 — NECULAI, preot, Văcăreni și Garvăn, 1843*.
- 141 — NECULAI (din neamul Popei Alexandru din Călărași), învățător, Vaidomir, înainte de 1877.
- 142 — NEGOESCU NECULAI, învățător, Aliman, 1869.
- 143 — NEGRU (NEGRUȚIU) ALEXANDRU, preot sachelar, Tulcea 1873*.

* Cel puțin de la...

¹²⁶ V, p. 57—58. Apare și ca FLORU MAVRU.

¹²⁷ XIII, p. 643.

¹²⁸ V, p. 58.

¹²⁹ IV, doc. 99.

¹³⁰ XII, p. 60 ; IV, p. 57—58.

¹³¹ IV, doc. 264 și 265.

¹³² *Idem*, doc. 264, 265.

¹³³ D. Nițescu, *op. cit.* ; XIII, p. 645.

¹³⁴ IV, doc. 100.

¹³⁵ IX, p. 56.

¹³⁶ XIII, p. 643.

¹³⁷ Un alt Moroianu, în aceeași localitate, la distanță de 60 de ani ? Greșeală de datare ? V, p. 82.

¹³⁸ Din Vaidomir. IX, p. 55. Și portret.

¹³⁹ X, p. 389—390 ; O fi Neculai de la V, p. 102 ?

¹⁴⁰ V, p. 36.

¹⁴¹ IX, p. 56.

¹⁴² *Ibidem*.

^{143—144} E vorba de doi frați sau de tată-fiu ? Alexandru apare numai sub acest nume. Dar al doilea, cînd Dumitru, cînd Ion. Deși ne dăm seama că e vorba de aceeași persoană. Din bibliografia problemei : Virginia Dima, Aurel Munteanu, *op. cit.*, p. 14 ; XII, p. 33. IV, doc. 261—262 ; „Pressa”, 11, nr. 248 din 11 nov. 1878 ; Niculescu G. V., *Dare de seamă a protopopiei județului Tulcea alcătuită cu prilejul jubileului de 40 de ani de domnie a MSCarol I al României*, București, 1903, p. 86 ; Dimitrie apare în III ca activînd la Tulcea între 1864—1879. Mort în 1880. Dar în *Arhivele Centrale de Stat*, Fond Înalta Curte de Casație, dosar 1 1881, fila 1, îl găsim ca trăind încă, în 1831.

- 144 — NEGRU DIMITRIE, preot sachelar, Tulcea, înainte de 1877.
 145 — NEOFIT, episcop, Cernavodă (Bogazchioi), 1770.
 146 — NEOHIT, eromonah, Tulcea, 1859 *.
 147 — NICODIM, monah, Tulcea, 1859 *.
 148 — COSTACHE NICOLAE, pictor de icoane, 1859—1860 *.
 149 — ȘTEFAN NICOLAE, dascăl-învățător, 1859—1864.
 150 — MOȘ NICOLAE PISARU, logofăt (?), Văcăreni, 1869.
 151 — DIMITRIE ȘTEFAN ORZESCU (sau URZESCU), învățător, Greci, 1861—1867 *.
 152 — PAHOMIE, dascăl, „pe la 1821“.
 153 — PARTENIE PAVLOVICI, preot, sec. XVIII.
 154 — PĂDUREȚ DUMITRU, învățător, Parches, înainte de 1877.
 155 — DUMITRU PETCULESCU, preot, Seimenii mari, înainte de 1887.
 156 — PETRE MIHAIL, învățător, 1847—1859.
 157 — PETRE POPA, a învățat la școala lui Dimitrie de la Cerna (Ce ?), înainte de 1877.
 158 — COSTACHE PETRESCU, învățător, 1861 (?) — 1878.
 159 — D. PETRESCU, dascăl, 1875—1883.
 160 — GH. PETRESCU DUROSTOREANU, profesor, înainte de 1877.

* Cel puțin de la...

¹⁴⁵ *Istoria învățămîntului în România...* vol. I, p. 238 ; Mai pe larg, Nicolae Iorga, *Droits nationaux et politiques de Roumains dans la Dobroudja*, Iași, 1917, p. 75 ; La 1774, ca „episcop de Cernavoda“ în *Din trecutul bisericii noastre. Listele cronologice ale ierarhilor bisericii ortodoxe române*, Biserica Ortodoxă Română, 93, 1975, nr. 3—4, p. 342.

¹⁴⁶ VI, p. 210.

¹⁴⁷ *Ibidem*.

¹⁴⁸ Culea Apostol, *op. cit.*, p. 120.

¹⁴⁹ IX, p. 57—58.

¹⁵⁰ V, p. 93—94.

¹⁵¹ *Idem*, p. 80, sub forma „Orzăscul“. XIII, p. 643, „Urzescul“.

¹⁵² IX, p. 57—58.

¹⁵³ Mîrcea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, p. 500, spune că mitropolitul Pavel Nenadovici al Carlovițului intenționa să trimită în Transilvania ca episcop pe Partenie Pavlovici, originar din Dobrogea, „poate chiar de neam român“.

¹⁵⁴ XII, p. 65.

¹⁵⁵ I, dosar 180/1880—1886, f. 12 și 15.

¹⁵⁶ „mult mai învățat decît mitropolitul“, spun contemporanii lui. „România literară“, nr. 2 din 8 ian. 1855, p. 13—15 ; X, p. 13 (broșură), IX, p. 101—102 ; X (revista) p. 360—365.

¹⁵⁷ Coatu Cerna, *op. cit.*, p. 348.

¹⁵⁸ X, în întregime. IV, doc. 246, 247, 250 ; Gh. Dumitrașcu, *Contribuții la problema vechimii unor școli românești din Dobrogea înainte de 1877*, Însemnări didactice — culegere de articole metodic-stiințifice de istorie, Inspectoratul școlar Constanța, Constanța, 1982, p. 49—51.

¹⁵⁹ Dumtiru D. Popescu, de fapt, „Lamura“ 8, nr. 6 din 1927, p. 171.

¹⁶⁰ Profesor, fratele lui Costache Petrescu ; IX, p. 54 și 56.

- 161 — SIMION PETRESCU, profesor la „Sf. Sava“ București, înainte de 1877.
- 162 — PLATON, preot, Văcăreni, 1872 *.
- 163 — POPESCU, învățător, Greci, pe la 1870.
- 164 — DINU POPESCU, preot, Ostrov, 1864.
- 165 — POPESCU PETCU-fiul. DANIEL POPESCU, preot (?) — Băneasa (Parachioi), 1876.
- 166 — POPESCU VASILE, membru al Societății de cultură, 1870.
- 167 — PRICOCHI (PRICOPIE), preot, Zebil, 1859 *.
- 168 — ION PUIA PREUTUL, preot, Garvăn, 1872 *.
- 169 — POPA RADU, protop, 1869 *.
- 170 — RADU DIMITRIE, preot (logofăt ?), Greci, 29 august 1871 *.
- 171 — RĂDULESCU, farmacist din Cernavodă în București, înainte de 1877.
- 172 — GHEORGHE ROȘCA, preot, Văcăreni, înainte de 1877.
- 173 — IACOB ROȘU, cîntăreț și învățător, Nalbant, 1872—1875.
- 174 — POPA RUSE, în Dobrogea, preot, cu mult înainte de 1839.
- 175 — SACHELARIE, preot, „Luncavița“, 1848.
- 176 — SACHELARIE, sin Popa Ștefan — preot la Ostrov (de Constanța), martie 1864.
- 177 — SACHELARIE, revizor al comunelor române, oct. 1871, preot la Oltina, 1873.

* Cel puțin de la...

¹⁶¹ X, p. 55. Apare, ca profesor la Sfîntul Sava (?) ca donînd bani pentru susținerea Războiului din 1877. Dar, pe de altă parte, apare ca învățător la (?) deși avea numai 4 clase. Așadar, cam tot ce știm despre Simion Petrescu va trebui reevaluat în lumina propriilor amintiri din „Viitorul Dobrogei“, 6, nr. 6 din 10 martie 1913, p. 2.

¹⁶² VIII, p. 318.

¹⁶³ XII, p. 64.

¹⁶⁴ Convorbiri didactice. Inspectoratul județean școlar Tulcea, I, nr. 9—10 din 1937, p. 40

¹⁶⁵ Fiu de popă din Dobrogea (bulgar sau bulgarizat după 1878 !), X, p. 20 (broșură).

¹⁶⁶ „Viitorul Dobrogei“, 6, nr. 6 din 10 martie 1913, p. 2.

¹⁶⁷ VI, p. 211.

¹⁶⁸ VIII, p. 317.

¹⁶⁹ Mateescu Tudor, *Organizarea ecleziastică a românilor din Dobrogea în timpul stăpînirii otomane*, Biserica Ortodoxă Română, 95, nr. 9—12 din 1977, p. 973.

¹⁷⁰ V, p. 82.

¹⁷¹ Anuarul Dobrogei din anul 1910, Constanța, 1910.

¹⁷² Traian Bidoaie, *Date despre începuturile învățămîntului românesc*, Convorbiri didactice, Tulcea, III, 1974, p. 112. Preotul venea din Ardeal. A făcut școli în Văcăreni și în alte sate.

¹⁷³ V. Ursăcescu, *op. cit.*, p. 56.

¹⁷⁴ E tatăl logofătului Drăgan (de unde ? E tot din Dobrogea ? În acest caz avem un logofăt), V, p. 50—51.

¹⁷⁵ V, p. 82—83.

¹⁷⁶ *Idem*, p. 59.

¹⁷⁷ IX, p. 46 ; X, p. 389—390 ; *Arhiepiscopia Tomisului și a Dunării de jos*, p. 167.

- 178 — C. SARABAȘ, preot la Iazurile (Calica), 1870.
 179 — SCARLAT, preot, Măcin, cel puțin 1872—1876.
 180 — SCHELETTI CONSTANTIN, avocat, Tulcea, vara lui 1878.
 181 — SERAFIN, călugăr și învățător, Zebil, 1877—1878.
 182 — SERAFIN, director al școlii din Niculițel, înainte de 1877.
 183 — SIMEON, dascăl-învățător, Niculițel, înainte de 1877.
 184 — SIMEON, călugăr, întemeietor al mănăstirii Taița, înainte de 1877.
 185 — SERAFIM, „Sf. Nicolae“, Tulcea, 1871—1872.
 186 — DUMITRU SÎRBU, preot, 1865.
 187 — DUMITRU STAMATESCU (STĂNESCU ?), înainte de 1877.
 188 — STAN NICOLAE, învățător, Ostrov (de Tulcea), 1871—1874.
 189 — STAN MARIN, intern la Institutul macedo-român București, 1871.
 190 — TUDOR STĂNESCU, învățător la Oltina, 1870.
 191 — DIMITRIE STĂNESCU, învățător, 1871 *.
 192 — STOIANOVICI, consul al României la Tulcea — după 1856—1878.
 193 — RUSU ȘARU, preot, 1830 *.
 194 — POPA ȘTEFAN, preot, Oltina, martie 1864.
 195 — ȘTEFANACHE, dascăl-învățător, înainte de 1850.
 196 — TÂNASE, preot, Viile (Beilic), 1846 *.
 197 — APOSTOL TEODORESCU, cântăreț (?), Izvoarele (Alibeichioi), 1859 *.
 198 — APOSTOL TEODORESCU (altul ?), Tulcea (?), 2 febr. 1864.

* Cel puțin de la...

¹⁷⁸ II, dosar 360/1939, fila 68.

¹⁷⁹ VIII, p. 315 ; IV, doc. 270.

¹⁸⁰ Frunțaș al românilor, stabilit la Tulcea în vara lui 1878 a lăsat și o broșură privind situația din Dobrogea aceluși timp. Vezi „Pressa“ 11, nr. 238, din 28 oct. 1878.

¹⁸¹ XIII, p. 642.

¹⁸² Călugăr (și învățător ?) XII, p. 64.

¹⁸³ *Idem*, p. 64.

¹⁸⁴ Caesar Calenic, *op. cit.*, p. 137.

¹⁸⁵ III, p. 26 și urm.

¹⁸⁶ Apostol D. Culea, *op. cit.*, p. 118.

¹⁸⁷ IX, p. 56.

¹⁸⁸ Culea Apostol, *op. cit.*, p. 63—64.

¹⁸⁹ IV, doc. 257. Certificatul de absolvire.

¹⁹⁰ XIII, p. 646.

¹⁹¹ X, broșură, p. 28—29 ; IX, p. 47.

¹⁹² IV, doc. 248.

¹⁹³ Hirotonisit la 1774 la Turtucaia (?), mort la 1830. IX, p. 57—58.

¹⁹⁴ Tatăl unui Sachelarie, la 1864. Fost deci, înainte de 1864 la Ostrov de Constanța, V, p. 53—60.

¹⁹⁵ VII, p. 76—77.

¹⁹⁶ Covacef Zaharia, *op. cit.*, p. 95.

¹⁹⁷ Nicolae Iorga, *Cele trei Dobrogi pe care le-am găsit*, Analele Dobrogei 3, nr. 1 din 1922, p. 29—30 ; VI, întregul material.

¹⁹⁸ V, p. 91.

- 199 — TEODOR TEODORESCU, preot, 1871.
- 200 — TEODOR, preot, până la 1876, Ostrov (de Constanța ?) după 1876
- 201 — TUDOR, logofăt, Carahas, 1781.
- 202 — POPA TUDORICĂ CEL TÎNĂR, preot, 1863.
- 203 — POPA TUDORICĂ CEL BĂTRÎN, preot, înainte de 1863.
- 204 — THEODOR, fiul preotului TUDOR TODOR, elev, Institutul macedo-român București, dec. 1871.
- 205 — NICOLAE ȚÎRCĂ, viceconsul al Imperiului Habsburgic la Hirșova, înainte de 1866.
- 206 — VASILE, ereu, Tulcea, 1859 *.
- 207 — VASILE, exaru, Somova, 1873 (nu 1837 ?).
- 208 — PREOT VASILE, preot, Măcin după 1834 — înainte de 1876.
- 209 — ION VERZEA, sachelariu, Hirșova, înainte de 1861.
- 210 — VINIAMIN, monah, Traian (Satu Nou), 1859 *.
- 211 — VISARION, arhimandrit — întemeietor al Mănăstirii Cocoș, 1833—1860.
- 212 — VOICU MIHAI, preot, Viile (Beilic), înainte de 1877.
- 213 — POPA VOICU, preot, Zezil, 1873.
- 214 — ZAHARIA, preot, vicepreședinte al Societății de cultură, pro-topop, președinte al comunității românești — înainte de 1870.
- 215 — GHEORGHE ZIRNA, dascăl-învățător, înainte de 1877.
- 216 — CHRISTU ZANETU, preot, înainte de 1877.
- 217 — ATANASIE, preot, Viile, cel puțin 1818.

* Cel puțin de la...

¹⁹⁹ Amintit în Nifon Bălășescu, *op. cit.*, (vezi nota 13). O fi Tudor din X, p. 376 ?

²⁰⁰ Culea Apostol, *op. cit.*, p. 116.

²⁰¹ V, p. 51.

²⁰² IX, p. 55 ; X, p. 376 ; Apostol D. Culea, *op. cit.*, p. 98—99.

²⁰³ *Ibidem*.

²⁰⁴ IV, doc. 258.

²⁰⁵ Georgescu, Ioan, *Așezarea lui N. Țircă la Hirșova și alegerea lui ca viceconsul*, *Analele Dobrogei*, 13—14 din 1932—1933, p. 41—52 ; III, fila 26. La 1866 el dona bisericii Sf. Nicolae din Tulcea suma de 206 lei.

²⁰⁶ VI, p. 210.

²⁰⁷ IV, doc. 261 ; Mateescu Tudor, *Organizarea ecleziastică...*, p. 974.

²⁰⁸ V, p. 86.

²⁰⁹ IV, doc. 223.

²¹⁰ XIII, p. 13—25.

²¹¹ Roman Sorescu, *op. cit.* ; La 1850 îl întâlnește Ion Ionescu de la Brad și-l consideră ca unul dintre marii patrioți români din Dobrogea. (VII, p. 102 și 105). Vezi și Tudor Mateescu, *Un așezământ monahal transilvănean în Dobrogea (Contribuții la istoria Mănăstirii Cocoșu până la 1877)*, „Mitropolia Ardealului“, 21, nr. 1—3, 1976, p. 111—124.

²¹² I, dosar 20/1882—1886, fi. 3—10.

²¹³ Vezi Simion Moruzov, *Monografia comunei Zebil*, București, 1913.

²¹⁴ XIV, doc. 253—255 ; X, p. 376, 380.

²¹⁵ IX, p. 57. A introdus acolo alfabetul latin.

²¹⁶ Poate fi Christu Zaharia de la 214 ?

²¹⁷ Z. Covacef, *op. cit.*, p. 57.

- 218 — POPESCU GHEORGHE, Ostrov (de Constanța), preot, după 1873.
 219 — GEORGE SÎRBU, cîntăreț, „Sf. Nicolae“, Tulcea, 1871.
 220 — ȘARBAN, preot, Zebil, 1859*.

ROMANIAN INTELLECTUALS IN DOBRUJA BEFORE 1878. STATISTIC STUDY

GH. DUMITRAȘCU

Abstract

As a result of the author's former studies (materialized in a score of articles) regarding the part of Dobrujan intellectuals (teachers, scholars, priests, readers, officials) in maintaining and stating the Romanians' national conscience between the Danube and the Sea, this catalogue of intellectuals can be mentioned. The author based it on archives, other published documentary sources and the studies of Romanian historians about Dobruja. The result was, in the end, a total of 220 Dobrujan (Romanian) intellectuals traced until 1878. The study wants to be primarily a quantitative analysis; the conclusion coming off is that the origin of Romanian intellectuality in Dobruja corresponds to the population structure generally. Being so, considering the whole space inhabited by Romanians, the first Romanian intellectual symbiosis also took place here in Dobruja; you may find, along with the native *Dician* intellectuals, those whose origins are Moldavia, Wallachia, Transylvania, the South of the Danube.

* Cel puțin de la...

²¹⁸ „Viitorul Dobrogei“, 6, nr. 6 din 10 martie 1913.

²¹⁹ *III*, fila 26 și urm.

²²⁰ *VII*, p. 211.